

DALAHÄSTEN
Malin på Nordvik
HJÄLP! Var ska jag ringa?

Läs om Estland

Möt
Maria Hellström

Öbacka
BRUS

Mars 2018

INNEHÅLL

- 3 Viktiga telefonnummer
- 4-5 Bondgårdsdjur
- 6-7 Dalahästen
- 8-9 Finn fem fel
- 10 Facit Finn fem fel
- 11 Malin på Nordvik
- 12-13 Sociala medier
- 14-15 Göteborgs botaniska trädgård
- 16-19 Lättläst om vårblommor
- 20-23 Hanna i Brasilien
- 24-25 Estnisk befrielse
- 26 Petroleumhistoria
- 27 Profilen
- 28 KreaTivas föreställning

Dessa personer har bidragit med material i detta nummer:

Stina Palm
Camilla Andersson
Malin Stenberg
Charlotte Björk
Hanna Löfgren
Jonas Nordberg

Hör av er om ni har något ni skulle vilja ha med i tidningen eller idéer om vad vi kan skriva om.

Maila oss era idéer på:
dagligverksamhet.Papper-stygn@harnosand.se

Stina

HIT RINGER DU OM DU BEHÖVER HJÄLP

112 – Nödnummer för hela EU

Ska användas vid akuta nödsituationer då det är fara för liv, egendom eller miljö. En nödsituation är när du snabbt behöver hjälp från ambulans, räddningstjänst, polis, flyg-, sjö-, fjällräddning, jourhavande präst eller giftinformation.

113 13 – Nationellt informationsnummer vid olyckor och kriser

Nationellt informationsnummer som infördes i Sverige 2013. Du kan ringa till informationsnumret 113 13 för att lämna eller få information om allvarliga olyckor och kriser. Tjänsten är tillgänglig dygnet runt, årets alla dagar.

114 14 – Polisen vid icke akuta ärenden

Ring alltid 112 för att larma polisen i en akut situation. Ring 114 14 för alla ärenden som inte handlar om pågående eller nyligen inträffade brott och händelser. Det är öppet dygnet runt, alla dagar under året. De som svarar på 114 14 pratar svenska eller engelska. Tänk på att endast slå 114 14, utan riktnummer. Från utlandet ringer du +46 77 114 14 00. 114 14 är inte ett gratisnummer. Samtalstaxan beror på vilket telefonabonnemang du har. När du ringer 114 14 kommer du till ett röststyrt talsvar. Du säger ditt ärende och kopplas vidare till rätt person eller tjänst.

116 000 – Anmälan av försvunna barn i hela EU

Som medlem i EU har Sverige krav på att ha ett EU-gemensamt journummer för att anmäla försvunna barn. Socialdepartementet är ansvarigt för journumret 116 000 i Sverige och har genom Alarmeringsavtalet mellan SOS Alarm och Justitiedepartementet sedan 2013 tilldelat SOS Alarm uppdraget att utföra tjänsten. Journumret är tillgängligt dygnet runt, året om, oavsett i vilket EU-land man befinner sig i.

1177 – Sjukvårdsrådgivning via telefon och internet

Ring 1177 om du eller någon anhörig blivit sjuk och behöver rådgöra med en sjuksköterska eller om du vill få hjälp med att hitta rätt i vården. Du kan själv läsa om t.ex. sjukdomar, läkemedel och behandlingar på 1177.se. 1177 Vårdguiden är hela Sveriges samlingsplats för information och tjänster inom hälsa och vård. De erbjuder sjukvårdsrådgivning, information, inspiration och e-tjänster. De finns på webb och telefon och har öppet dygnet runt. Webbadressen är 1177.se och telefonnumret 1177 gäller för sjukvårdsrådgivning i hela landet. Bakom 1177 Vårdguiden står den svenska sjukvården genom alla landsting och regioner i samverkan.

BONDGÅRDSDJUR

Del 3: Får och getter

GETTER

TEXT: Camilla Andersson

KÄLLA: Föreningen Svenska Allmogefår,
Nordens Ark, Smaka Sverige

Lappget. FOTO: Jon Julius Sandal

Lappget

Lappgeten härstammar från getter samerna tog med sig på sommarbete för mjölkens skull. Man mjölkade även renarna, men eftersom getter gav betydligt mer mjölk var det praktiskt att ha med några på bete. På nätterna hölls de i speciella getkåtor där de kunde komma undan myggen.

Rasen tillhör gruppen allmogegetter. Lappgetter är något mindre än vanliga getter, robusta och med kortare ben. Huvudet är lite kortare och bredare. Alla lappgetterna har horn. Lappgeten är oftast helvit, men svart, svartbrokig eller delvis svarta eller gråa förekommer.

Lappgeten återupptäcktes 2001.

Vikt: bock 35-70 kilo, get 22-50 kilo

Mankhöjd: cirka 70 centimeter

Göingeget

Göingeget är en rest av den gamla sydsvenska getpopulationen och namnet har den fått eftersom den återfanns i göingebygden i nordöstra Skåne under 1980- och början av 1990-talet. Dagens göingegetter härstammar från fyra djur från denna period.

Göingeget är en medelstor lantrasget, grov och lurvig. För det mesta grå eller vit. Ofta är fram- och bakkropp grå och mellangärdet vitt. Mindre partier kan vara svarta. Enstaka djur kan ha en brukaktig ton, bli svartbrokiga eller helt svarta. Hittills har alla göingegetter haft horn. Bockarnas horn är stora och kraftiga, oftast cirka 70 centimeter långa. Vikten på vuxna djur varierar mellan 30-60 kilo för getter och 40-100 kilo för bockar.

Göingeget. FOTO: Calle EklundVivo

FÅR

Gutefår. FOTO: Stina Palm

Gutefår

(på Gotland kallas får för lamm)
Färgen varierar över hela gråskalan. Mycket mörkt grå och svartgrå nyanser förekommer medan helt svart och vita är mer ovanliga. Huvudet är smalt med svagt kilformad nosrygg. Runt ögonen finns normalt en ljus ring. Både baggar och tackor har vridna och spegelvända horn med kraftig räffling och tydliga ”årsringar”. Baggarnas horn är stora och kraftiga medan tackornas är smalare och nättare. På fåret på bilden gjorde hornen så att ena örat var vikt och sikten skymd.

I motsats till andra fårraser, vars ull behöver klippas ett par gånger om året, släpper gutefårens ull av sig själv. Det är dock vanligt att man väljer att klippa även gutefår. De är liksom andra lantrasfår tåliga och väl anpassade att vistas utomhus hela året så länge de har tillgång till vind- och regnskydd. Rasen är hårt flockbunden och flocken leds som regel av en äldre erfaren tacka.

Vikt: Bagge 70-100 kilo, tacka 45-60 kilo. Mankhöjd 70 centimeter.

Helsingefår

Helsingefåren härstammar från två olika grupper av liknande får.

I början av 1990-talet hittades en flock hos en privatperson i Alfta i södra Hälsingland. Ägaren hade köpt de sista fåren från ett brödrapar utanför Alfta 1987, rasen som deras mor alltid haft, så åtminstone från tidigt 1900-tal är den.

Baggarna har ”gammeldags” horn med tillplattade hornspetsar. Kroppen är ofta ganska kraftig och äldre tackor får ofta stora, grova huvuden. Tackorna väger 45-60 kilo och baggarna cirka 50-80 kilo. Mankhöjden är ungefär 64 centimeter hos tackor och 74 centimeter hos baggar. Ungtackor får oftast ett lamm medan äldre får 2-4.

Fåren har en stor variation i färg och teckning. De flesta är svarta, men även grå, bruna och några fler färger finns. Ansiktsteckningar är vanliga. Ullen är mycket varierande och går utmärkt att spinna och tova. Tackorna är kulliga (saknar horn), baggarna har ofta horn.

Helsingefåren blir ofta mycket tillgivna mot sina ägare, men kan vara avvaktande mot främlingar.

Helsingefår. FOTO: Nordelch

DALAHÄSTEN - en symbol för Sverige

Dalahästen är en av de vanligaste Sverigesymbolerna och den populäraste souveniren bland utländska turister.

Historik

Dalahästen som souvenir kom på 1900-talet och det var då den började ses som genuint hantverk. De som täljde de första hästarna tillverkade sina moraknivar själva.

Dekorationen kommer från lokal kurbits. Vanliga grundfärger under 1900-talets första halva var engelskt rött eller blyrött som skulle efterlikna den bruna hästen och vitt/ljusgrått med inslag av blått på bland annat benen och i fläckar på kroppen som skulle efterlikna den apelgrå skimmeln (som betyder streckig).

Symbol för Sverige blev dalahästen efter världsutställningen i New York 1939. En tre meter hög dalahäst skickades över, den var dock inte äkta. Nära 1 ton små såldes i souvenirbutiken.

Världens största dalahäst

FOTO: V-wolf

Världens största dalahäst finns sedan 1989 på en rastplats vid korsningen riksväg 70/riksväg 68 i Avesta. Den är 13 meter hög och 12,8 meter lång. Vikt: 66,7 ton.

Den största i trä finns vid Mora strand.

Det är träplattor som är ihoplimmade i skikt. Hästen är 3,7 eller 3,9 meter hög. Längden är oklar. Men om den har samma proportioner som sin större släkting är den alltså 2 decimeter kortare än höjden. Vikt: 3,5 ton.

FOTO: Pimvantend

Världens minsta dalahäst

Tomas Holst från Dala-Järna har det officiella rekordet, hans häst finns i Guinness Rekordbok. Den är 2,2 millimeter lång och 3,4 millimeter hög, lika som den här . Materialet är furu (tall), som dalahästar alltid gjorts i, men den har kapade ben så den närmast ser ut som en gris med hästhuvud.

Eva Trolly Bröms i Tällberg har gjort en proportionerlig häst som är under 2 millimeter lång, men i al som är lättare att göra små saker i.

Apropå rekord, på Dalarnas museum i Falun finns världens största dalahäst-samling.

Lokala hästar

Ludvikahästen. FOTO: Holger.Ellgaard

Det finns även flera lokala hästar, en del i samma form som dalahästen, andra i lite annan form.

”Hästarna finns numera i alla möjliga grundfärger, men rött är fortfarande vanligast.”

Andra figurer

Förutom platta hästhuvuden finns även tuppar och grisar i samma stil som dalahästen. Tuppen och grisen har gamla anor de med.

Dagens tillverkning

I Nusnäs, 6 kilometer sydost om Mora finns dalahästtillverkarna Grannas A. Olsson Hemslojd och Nils Olsson hemslojd, på samma gårdsplan. De har öppet för allmänheten 6 dagar i veckan, året runt, men lite längre på sommaren.

Hästarna serietillverkas i runt 20 storlekar: 1,5 centimeter-7,5 decimeter höga. Från 7 centimeter tillverkas de av furu (tall), 5 centimeter och mindre av al.

Först rikt- och planhyvlas träet. Sedan handstämplas (mindre hästar) eller ritas konturen dit med mall (större hästar).

I första bandsågen kontursågas träet. I nästa sågas det på fri hand, där skapas formerna (fyra ben och öronen).

Utseendet täljs än idag till med morakniv.

Hästen doppas i vattenbaserad grundfärg.

Efter torkning i cirka 2 dygn lackas hästen med klarlack, detta moment kallas även att den fernissas. Efter denna torkning är hästen klar.

De större hästarna (från 3 decimeter) limmas sektionvis med träbitar som kallas lameller. Efter hyvlingen limmas de ihop med vattenbaserat vitlim och pressas ihop med limknektar. Sedan hyvlas träämnet igen.

Tillverkarna har ett 30-tal täljare vardera som sitter hemma och täljer säckvis med hästar som sedan målas i Nusnäs.

Bara i Nusnäs säljs dalahästar för 24 miljoner kronor per år. Räknar man på mellanstorlekens pris 270 kronor blir det 308 hästar per dag i genomsnitt.

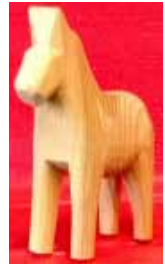

FOTO: Stina Palm. Från 15 centimeter och uppåt går det bra att få sitt förnamn på hästens bog. Annan text skrivs på sidan.

Sedan spacklas och putsas den.

Efter ett till lager grundfärg dekorationsmålas hästen med oljefärger, krusas.

FOTO: Stina Palm

Öbackabrus

Finn fem fel

GJORT AV: Charlotte Björk

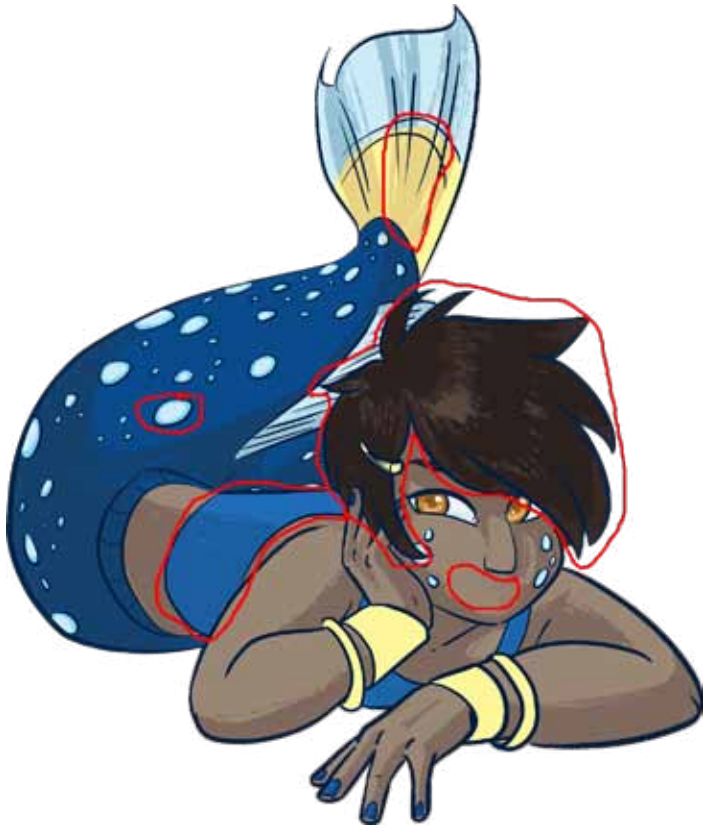

Öbackabrus

Öbackabrus

FACIT Finn fem fel

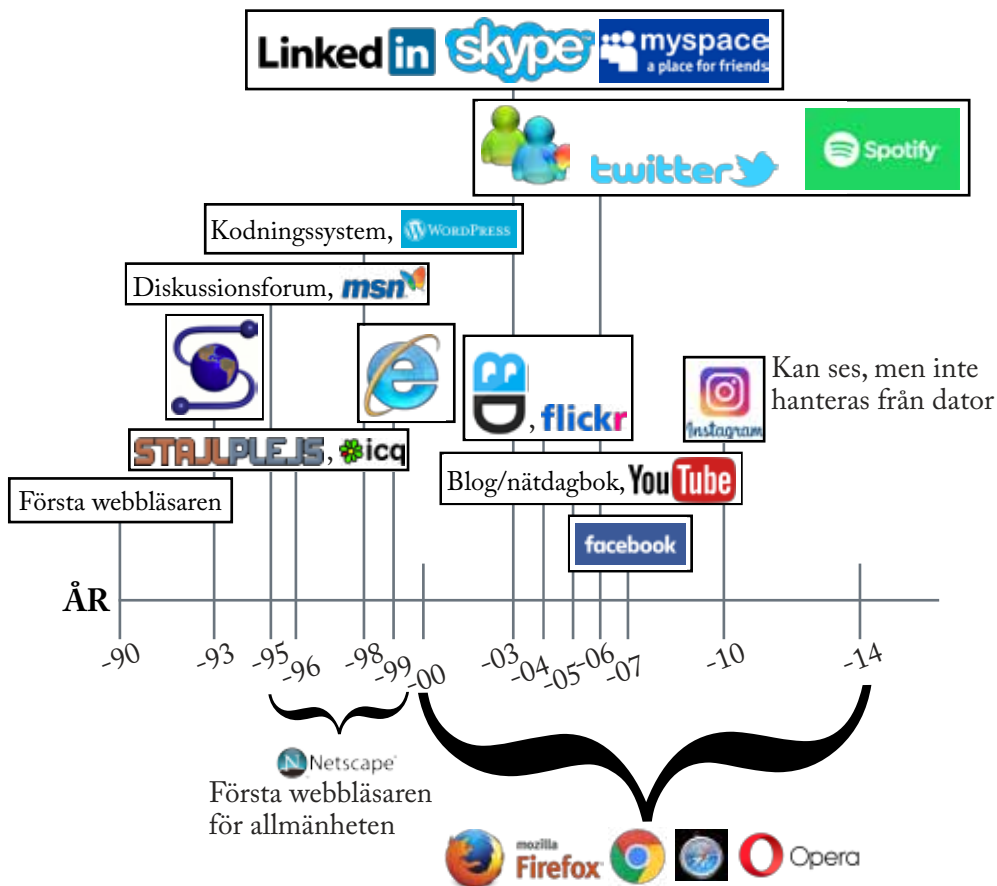

Utvecklingen av webbläsare och sociala medier på svenska för dator

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: <http://www.gp.se>, internetmuseum.se, Wikipedia

 = Webbläsaren Mosaic

 = Internet Explorer

 = Google Chrome

 = Safari

 = MSN Messenger

 = Bilddagboken

The image shows the Facebook logo, which consists of the word "facebook" in a white, lowercase, sans-serif font centered on a solid blue rectangular background.

"Facebook är världens tredje största land. Bara Kina och Indien har fler invånare"

Många användningsområden

Sociala medier är en filosofi för att öppna upp för integration och deltagande och tjänster som gör det möjligt.

"Reklam" och information om/från företag/organisationer.

En chans för myndigheter, till exempel Polisen, att ta hjälp av allmänheten.

På senare tid ett viktigt verktyg i det säkerhetsläge som råder i världen, då en tjänst aktiveras efter stora kriser där användarna kan meddela oroliga anhöriga att man är i säkerhet.

Tänkvärt

Om du delar eller skriver inlägg på Facebook oftare än med 45 minuters mellanrum rankas inlägg två och följande ner till i princip noll i synlighet.

Är du aktiv själv på Facebook efter att du postat ditt inlägg ökar synligheten.

Under de första sju minuterna efter att du postat ett inlägg försöker Facebook avgöra hur intressant ditt inlägg är. Ju fler personer som gillar, delar eller kommenterar de första sju minuterna, ju större chans till synlighet får inlägget.

Vad driver dig och andra att använda sociala medier, dela bilder göra statusuppdateringar med mera?

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Häfte från Västernorrlands idrottsförbund och SISU Idrottsutbildarna

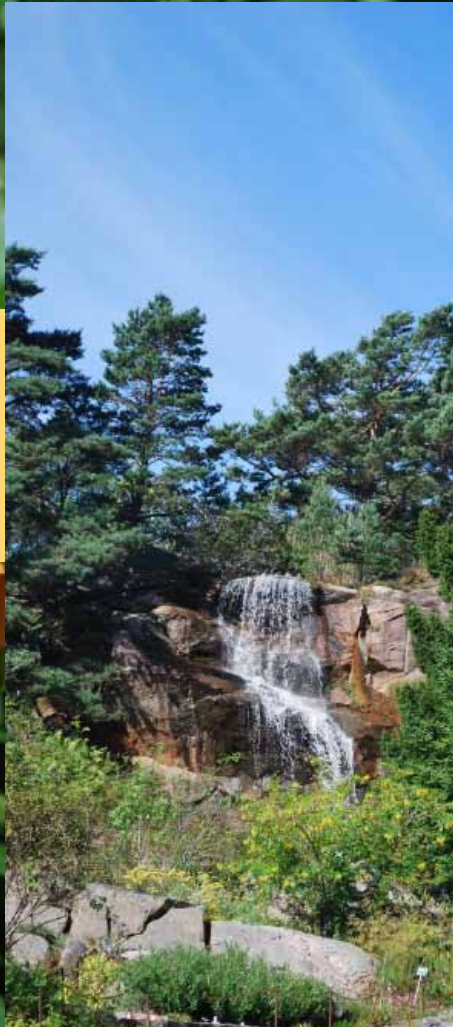

**BLOMSTERPRAKT I GÖTEBORGS
BOTANISKA TRÄDGÅRD**

Mer info hittas på www.botaniska.se

Foton tagna av Malin Stenberg 2017

Blåsippa

Då blåsippan kommer är våren här på allvar. De första blommorna brukar komma i början av april, då tjälen gått ur marken. Blåsippans blad och blomknopparna bildas året innan och övervintrar. Därför kan den blomma så tidigt. Myror sprider fröna till nya platser, de har en oljerik del som myrorna gärna äter.

Förr plockades det mycket blåsippor, vilket ledde till att arten minskade. Nu finns det åter mycket blåsippor, men man ska ändå undvika att plocka för många av dem. Blåsippan växer på näringsrik mark, bland annat i löv- och blandskogar.

Kännetecken: Blåsippan är 10-15 cm hög och har gröna blad med ludet skaft. Den är flerårig. De 6-9 kronbladen kan vara blå, lila, lilaröda och faktiskt till och med vita.

Blåsippan ute i backarna står, niger och säger att nu är det vår. Barnen de plocka små sipporna glatt, rusa sen hem under rop och skratt.

Mor, nu är våren kommen, mor. Nu får vi gå utan strumpor och skor. Blåsippor ute i backarna stå, har varken skor eller strumpor på.

Mor i stugan, hon säger så: - Blåsippor aldrig snuva få. Än få ni gå med strumpor och skor, än är det vinter kvar, säger mor.

(Text Anna Maria Roos,
musik Alice Tegnér)

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: naturochmiljo.fi,
Wikipedia

FOTO: Malin Stenberg

Öbackabrus

Tussilago

Liten gul blomma. Den växer ofta vid väg- eller dikeskanter tidigt på våren.

Tussilagon är en typisk vårblomma, som sticker upp ur det vissnade fjolårsgräset när tjälen börjar släppa.

Den är ett uppskattat vårtecken. Det är inte de stora blad, som liknar rabarberns blad, som kommer efter blomningen.

Tussilagon är viktig för den tidiga blomningen, den har bra pollen och nektar som gör att bina söker sig dit.

Det vetenskapliga namnet tussilago har trängt ut det äldre folkliga "hästhov". Namnet hästhov kan syfta på att växtens blad ser ut som spåret efter en hästhov.

Lilla tussilago

Lilla tussilago,
lilla tussilull,
har du målat kjolen din
med solens klara gull.

Då du ler emot mej
uppå dikeskant,
lyser det som
våren själv
så gult och nytt och
grant.

Lilla tussilago,
vill du lära mig
sprida lite solsken,
söka likna dig.

(Text Tyra Macfie,
musik Bertil Wallin)

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia

FOTO: Malin Stenberg

Öbackabrus

Brasilienresan

TEXT: Hanna Löfgren

FOTO: Hanna Löfgren, Kicki Östensson

Sammanfattning

Jag och mamma var till Brasilien i november. En rundresa med "Brasilienexperten" (ett resebolag).

Vi besökte städerna Rio de Janeiro, Sao Paulo, Manaus, Brasilia, Salvador och sedan hem via Rio de Janeiros flygplats och mellanlandning i Amsterdam!

Vi började resan i Arlanda, sedan åkte vi till Paris. Nattflyg till Rio!

Lite om Brasilien

Det officiella språket är portugisiska, men spanska och engelska kanske ungdomarna förstår.

Det är mycket artigt att säga "Tack", "okej" och kanske "ja" genom att räkna upp ena tummen.

Tummen upp!

I Brasilien finns det två sorters regnskog: en sort vid kusterna och en annan sort i mitten, i söder och i väster.

Brasilien består av många olika delstater precis som USA, och gränsar bland annat till Paraguay, Bolivia, Peru, Colombia, Argentina och Guyana.

Några olika djur

Näsbjörnar liknar nästan lemurer eller katter, men de är väldigt små björnar. De är landlevande djur och kan till och med klättra i träd!

Floduttrarna blir jättestora! Jag tror att det är världens största uttersort. De bor i hålor i sandbankar och äter fisk.

Leoparderna lever alltid nära floderna. De äter uttrar!

Pirayor är fiskar med små tänder som är väldigt vassa. Pirayor är köttätare de också och jagar i flock!

Maten i Brasilien

Jättegott kött! I Brasilien äter man till exempel lamm, nötkött och fläskkött.

Det fanns ris, men potatis var vanligare. När vi bodde på en djungelflod åt vi mycket fisk. Jag fångade och åt en piraya! Fruktar fanns det gott om. Ananas, papaya, mango med flera. Någon form av tomater och gurka åt vi också.

Brasiliens nationalrätt

Brasiliens nationalrätt Feijoada är en gryta på svarta bönor, nötkött och fläskkött.

ESTNISK BEFRIELSE

Mest känd i Estland är tonsättaren Arvo Pärt, som framträder i svenska P2 ibland. Folkloren i Estland är en ganska precis blandning av nordiskt och ryskt inflytande. Man talar estniska, vilket är en blandning av det finska språket och urgiska (ungerska). Just som i Finland spelas kantele, ett stränginstrument. Ett år före befrielsen, 1989, så sjöng flera körer uppvisningar för att markera att man ville ha självstyrelse från dåvarande Sovjet. Man har per bil en av Europas högsta utsläpp, bilen blev alltför populär, och 2014 infördes då avgiftsfritt på buss och spårvagn i huvudstaden Tallinn. Känt är också förlisningen av färjan "Estonia" 18 september 1994, då över 850 personer drunknade. Vågorna var 5 meter höga och när förboken kapsejsade forsade vågorna in i båten, samtidigt som det var natt. Cirka 100 personer kunde sätta sig i säkerhet. Estland är, jämte övriga Norden, lutheranskt/protestantiskt, sedan 1500-talet. I Estland bor idag en stadig minoritet ryssar. Estland har idag åtnjutit 26 år av självständighet. Estland har idag drygt 1,4 miljoner innevånare.

Historia

Under tidig medeltid nämns estniska städer för första gången i skrift. Ungefär vid 1200-talet erövrar Danmark efter strid Estland. Senare samma århundrade säljs Estland till Hansaförbundet, vilket inflytande blev känt. Efter krig mot Ryssland erövrar Sverige under senare delen av 1500-talet Estland. Under Gustav II Adolf grundas 1632 ett universitet i Tartu, östra delen av Estland. 1710 återtar Ryssland Estland. Så sent som 1918, i spåren av första världskriget, får Estland för första gången självstyrelse, man för krig mot Ryssland. 1940 erövrar Tyskland, under Adolf Hitler, bl a Estland, för att som landbrygga och försörjningsled

föra krig mot Leningrad. Striderna var intensivare än i Norge 1940. 1944 slår Sovjet tillbaka och Estland ockuperas. I Sverige utlämnas 1946 146 baltiska soldater som varit i nazistisk tjänst tillbaka till Baltikum, då under sovjetisk flagg, den sk Baltutlämningen. Ca 30 000 flyktingar hade till dags datum flytt till Sverige under andra världskriget. Under kollapsen av folkdemokratien i östeuropa och östtyskland följde 1991 Estland med och blev självständigt. 1992 hade Estland sitt första fria val, och därefter valdes deras förste president.

Politik

1994 drog sig den ryska militären sig tillbaka. Andra viktiga årtal är anslutningen till EU och NATO 2004. 2011 anslöt sig Estland till Euron, tidigare hade man egen valuta, kallad Kroon. Man har endast en schablonskatt på 21% och Estland har ingen kommunalskatt. Istället betalar Estlands Riksdag (Riigikogu) ut pengar till kommunerna. Detta är en plan för att öka konkurrenskraften för Estland. På sin tid när Göran Persson var statsminister i Sverige så tyckte han att skatterna var för låga i Estland, vilket var upprörande eftersom EU debiterar Estland via givarländer, även om jämförelsen inte fungerar riktigt i praktiken (Sveriges inkomstskatt är ca 24%). Dåvarande estniske statsministern Juhan Parts försvarade sig med att just konkurrenskraften måste öka i Estland.

Partisystemet liknar inte riktigt traditionell höger-vänsterinriktning, utan istället har partierna strävat att reformera ekonomin och öka konkurrenskraften. Ledande parti är Reformpartiet, som suttit i nästan alla regeringar. Oppositionen har ofta letts av Centerpartiet, som ofta valts av minoriteten ryssar i Estland. Partiet har

Öbackabrus

förespråkat progressiv skatt. Ryssarna har sedan 1970-talet ökat i antal, då Estland fortfarande var sovjetiskt. Idag motsvarar andelen ryssar i Estland vara ca 26%. Estlands arbetsmarknad kräver ofta att ryssarna lärt sig estniska för att få jobb. Nyligen finns även ryska Tv-ut-sändningar i Estland. Sedan 2007 har Reformpartiet regerat tillsammans med utbrytarna Fosterlandet och Res Publicas förbund (IRL). Socialdemokraterna har i Estland endast fått ca 15% av rösterna och har inte samma stöd som i Skandinavien. Partisystemet är splittrat och några mindre partier finns också, såsom två mindre folk-partier med liberal-/konservativ program. Under 2000-talet har två estiska premiärministrar fått avgå, det är inte riktigt stabilt.

Estlands riksdag väljer presidenten. Nuvarande president är en kvinna, Kersti Kaljulaid. Nya problem för henne har varit att stärka NATO:s roll i Estland, bland annat skulle ytterligare 800 soldater samt pansar stationeras i Estland mot Warsawapakten. Krisen i Ukraina och Krimhalvön lär ha spätt på den militära mobiliseringen. I januari 2017 besökte hon Sverige och hon träffade statsminister Stefan Löfven, som bl a diskuterade ökad social agenda i Estland samt digitalisering, energifrågor samt Ryssland och Ukraina.

Ekonomi

Redan under sovjettiden var Estland ett av de framgångsrikaste regionerna i dåvarande Ryssland. Idag är Estland en ekonomi under tillväxt, en ekonomi som politikerna försökt att underlätta och reformera. Likt Sverige har man stora trästillgångar och träindustrin är betydande. Särskilt för Estland är de stora oljeskiffertillgångarna, som nästan helt

täcker energiförbrukningen i landet. Bland annat så fyller oljeproduktionen nästan all elproduktion. Förutom det så finns framgångsrik textilindustri och maskintillverkning. Ekonomin sköt fart efter medlemskap i EU och NATO. Under 2000-talet har man ibland haft tillväxt på 11%. Liksom Finland är man sedan 2011 medlem av EURO:n. Det svenska telecomföretaget Ericsson är ett av företagen som etablerat sig i Estland.

Sammantaget är Estland ett land som klarat sig bra ekonomiskt efter självstyret. Under styret som varit, har Estland liksom Finland, de har blivit mer för massinvandring och att hjälpa tredjeverldsländer. Estland har kanske blivit en bricka i ett stormaktsspel och medlemskapet i EU och EURO:n får kanske följden att man närmat sig den forna stormakten Tyskland. Det är kanske därför som vissa premiärministrar lämnat regeringen, som tecken på misstroende.

TEXT: Jonas Nordberg

KÄLLOR: Wikipedia, Landguiden, Dagens Nyheter, Sveriges Radio, Sveriges Television, Mayday Mayday Estonia, Arboga Elektronik-historiska Förening och Estlands Ambassad

Lite svensk petroleumhistoria

MACK

1916 grundades Sveriges första bensinpumpsfabrik Mack Petroleum i Midsommarkransen, Stockholm.

Begynnelsebokstäverna i delägarnas efternamn (Nils Peter) Mathiasson, (Oscar) Andersson, (Gustaf) Collin och (Helmer) Key bildade företagsnamnet AB MACK.

Företagets pumpar, ”mackmetrar”, som hade automatiska mätare som mätte hur mycket bensin som pumpades upp, uppfanns av en av delägarna, ingenjör Andersson.

Och så sålde man bensinen på bensinmacken. Redan från starten blev pumparna marknadsledande i Sverige, så ordet ”mack” kom snart att användas allmänt om alla bensinpumpar oavsett varumärke. Med tiden kom det att bli benämningen på bensinstationer.

Efter MACK kom BP, Svenska BP bildades 1922 och försvann 1994, de flesta stationerna blev då Statoil.

Runt hörnet låg en av de första mackstationerna.
FOTO: Henrik Sommerfeld

Tankomaten

Den första Tankomaten invigdes den 6 december 1965 vid Esso-stationen i Tumba (ganska snart efter öppnades stationer i Västerås och Ystad).

Tankomaten utvecklades av Securitas och var den första bensinautomaten i världen som använde kreditkort, kod och registrering. Kunden satte in sitt kreditkort i kortläsaren, slog sin 4-siffriga PIN-kod – och om koden var rätt, så kunde man tanka – vid vilken tid som helst på dygnet.

Registrering av tankad volym, kundnummer och tid skedde på en klartextskrivare och på en 8-kanals hålremsstans inne i stationen för vidare databehandling.

Denna uppfinning var startskottet till en snabb utveckling på automatiska obemannade bensinstationer både i Sverige och i de flesta länder i Europa. I dag ger varenda bensinstation denna möjlighet.

Öbackabrus

”Jag jobbar för att vi på mina verksamheter ska stärka egenkraften och brukarna och medarbetarna”

Namn: Maria Hellström

Befattning/arbetsuppgifter:
Enhetschef Socialpsykiatri
Gruppboendestad/Särskilt boende
samt att jag verkställer externa
placeringar.

Arbetsplats: Jag har mitt kontor på Guldsmeden men försöker så ofta jag kan besöka gruppboendestaden på Vårstagatan 9 och det särskilda boendet vid Källvägen.

Hur vill du utveckla dig själv i din yrkesroll och din arbetsplats?

Jag tycker om att följa utvecklingen i allmänhet, dvs vad som händer runt om i världen och hur det påverkar oss människor. Med det som utgångspunkt är det viktigt att alltid tänka på brukarperspektivet. Med andra ord de människor jag är anställd för att ge service till. Jag jobbar för att vi på mina verksamheter ska stärka egenkraften och brukarna och medarbetarna. Att styra sin egen vardag vilket ger en känsla av själv-/medbestämmande.

Jag tycker om kreativa och lite annorlunda aktiviteter för brukare och försöker nu jobba för att mina verksamheter ska ta en gemensam pulkaåkningsdag med korvgrillning.

Vad är bra med arbetet? Att jag varje dag får möta människor som ger så mycket av sig själv. Dela glädjestunder men även ledsamma tillfällen. Att idéer kan förverkligas!

Vad skulle du göra om du vore landshövding? Om Maria skulle bli landshövding skulle jag jobba för att hela vårt län tillsammans skulle känna delaktighet och tillhörighet. Vi bor i en fantastisk del av landet och har så många utforskade möjligheter att ta tillvara. Med ett omsorgsperspektiv skulle jag jobba för att stärka brukares delaktighet att utveckla samhället, fritidsaktiviteter och sysselsättning.

KreaTiva bjuder på en teaterförelställning om **känslor**

Sminkade och klara!

Onsdagen den 9 maj på lilla scenen på Teatern.

Tider och priser

13.00 (gratis) för Daglig verksamhet

18.00 (biljetter 30 kr inkl tilltugg) för allmänheten.

Bokning av biljetter startar vecka 11. Max 100 platser!

Förelställningen är 30 minuter lång och uppdelad i två akter.

KreaTiva hälsar hjärtligt välkomna!

PAPPER OCH STYGN

Härnösands
kommun